

საქართველო-ირანის ურთიერთობები სანქციების მოხსნის შემდგომ: შესაძლებელია თუ არა ურთიერთობების განმტკიცება?

მარიამ გრიგალაშვილი

საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი
კომენტარი / 2016 წლის მარტი

შესავალი

საერთაშორისო სანქციების მოხსნის შემდეგ, ირანი აქტიურად ჩაერთო დასავლეთთან კონტაქტების აღდგენის პროცესში. ასევე დღის წესრიგში დადგა რეგიონში ირანის გეოსტრატეგიული როლის გადაფასების პროცესი ახალი რეალობების გათვალისწინებით. ირანის ელჩმა აზერბაიჯანში განაცხადა, რომ ირანი უახლოეს მომავალში აპირებს შეუერთდეს ისეთ ეკონომიკურ ორგანიზაციებს, როგორც მაგალითად, მსოფლიოს სავაჭრო ორგანიზაცია¹, რაც თავის მხრივ ირანის, როგორც ერთ-ერთი წამყვანი აქტორის როლს საგრძნობლად ზრდის რეგიონში, მათ შორის სამხრეთ კავკასიაში.

ირანის მნიშვნელობაზე საუბრისას გვერდს ვერ ავუვლით ენერჯო რესურსების თემას. ენერჯო რესურსების სიუხვისა და დღეს უკვე მოხსნილი სანქციების ფონზე, სავარაუდოა, რომ ირანი მნიშვნელოვან ნაბიჯებს გადადგამს რეგიონში პოზიციების გასამყარებლად, მიუხედავად იმისა, რომ ლიდერობაზე პრეტენზიას უკვე დიდი ხანია, და არც თუ უსაფუძვლოდ თურქეთი გამოთქვამს, ირანი შეეცდება თავისი პოტენციალის გამოყენებით მნიშვნელოვანი კონკურენცია გაუწიოს მას.

დასავლეთის მხრიდან ირანისთვის მოხსნილი სანქციები, საქართველოსთვისაც ერთგვარ წახალისებად იქცა, აღედგინა ირანთან მოლაპარაკებები, რომელიც დასავლეთის სანქციების პარალელურად შეწყდა.² 2016 წლის 12 თებერვალს მიუნხენის უსაფრთხოების 52-ე კონფერენციის ფარგლებში საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრიმა, მიხეილ ჯანელიძემ შეხვედრა გამართა ირანის ისლამური რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრთან, მოჰამედ ჯავად ბარიფთან³. ამას მოჰყვა 15 თებერვლის გადაწყვეტილება, ირანის მოქალაქეებისთვის ვიზის გაუქმებასთან დაკავშირებით⁴. როგორც ჩანს, მიუხედავად სურვილისა და შესაძლო ბენეფიტებისა, რაც ირან-საქართველოს ურთიერთობას შეიძლება მოჰყოლოდა გასულ წლებში, საქართველოს მხრიდან გადადგმულ იქნა ნაბიჯი, რომელიც პასუხობდა დასავლურ პოლიტიკას. დასავლეთის მიერ სანქციების მოხსნამ, კი საქართველოს საშუალება მისცა ურთიერთობების გაუმჯობესებისკენ დაეწყო სვლა.

* მარიამ გრიგალაშვილი - საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტის სტაჟიორი

რა შესაძლო მოგება შეიძლება მოიძიანო ირან-საქართველოს ურთიერთობების ახალმა ფაზამ?

ირან-საქართველოს ორმხრივი ურთიერთობების დინამიკას მეტწილად განსაზღვრავს ურთიერთობის ხასიათი დასავლეთსა და თეირანის ხელისუფლებას შორის. რასაკვირველია, საქართველო დაინტერესებულია ირანთან ახლო ურთიერთობებით, რამეთუ ირანული ინვესტიციები, გაზის მომწოდებლის დივერსიფიკაცია, ირანული ნავთობის სატრანზიტოდ საქართველოს გამოყენება დიდ ეკონომიკურ ბენეფიტს ჰპირდება ქვეყანას. კერძოდ, ახლო მომავალში ირანზე სანქციების მოხსნით და საქართველო-ირანს შორის უვიზო კავშირით, საქართველოს შესაძლებლობა ექნება მიიღოს გაცილებით მეტი რაოდენობა ტურისტები, რაც თავის მხრივ ქვეყნის ტურისტული პოტენციალის ზრდას შეუწყობს ხელს. საქართველო-ირანს შორის მიმდინარე შეხვედრებმა წინა პლანზე წამოწია სოფლის მეურნეობასა და ტრანსპორტის მიმართულებით პარტნიორობა ორ ქვეყანას შორის. აღნიშნული ბენეფიტები, რასაკვირველია, ერთმნიშვნელოვნად გაზრდის ქვეყნებს შორის პარტნიორობასა და გააღრმავებს სამომავლო ურთიერთობას, თუმცა, პერსპექტივა სადაც ირანი ფიგურირებს მეტწილად ყოველთვის ენერჯო რესურსებზე გადის. ამ მხრივ, მნიშვნელოვანია გაზის იმპორტთან დაკავშირებული საკითხები. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ირან-საქართველოს ურთიერთობები დასავლური პერსპექტივის გარეშე აზრს მოკლებულია თვითონ ირანისთვისაც. სწორედ ამიტომ, საქართველოს, როგორც სატრანზიტო ქვეყნის განხილვა მეტად აქტუალურ ფაზაში შეიძლება გადავიდეს სამომავლოდ, თუ ირანი გაზის ევროპისკენ ტრანზიტს გადაწყვეტს. მანამდე კი შემდეგი სურათი გვაქვს სახეზე: მიუხედავად იმისა, რომ ირანი მსოფლიოს ნომერ მეორე სახელმწიფოა გაზის მარაგის ფლობით⁵, მისი ინფრასტრუქტურა საგრძნობლად ჩამორჩება სხვა სახელმწიფოების ინფრასტრუქტურის განვითარებას; ირანული გაზის იმპორტს სამი ქვეყანა ახორციელებს: თურქეთი, სომხეთი და აზერბაიჯანი, აქედან 90 პროცენტი მოდის თურქეთზე, 4 პროცენტი სომხეთზე, ხოლო 6 აზერბაიჯანზე⁶. თუკი ირანი ევროპის ბაზარზე შევა, ევროპისთვის გაზის მიწოდება ყველაზე მოკლე მარშრუტით, თურქეთის გავლით იქნება შესაძლებელი. თუმცა, რასაკვირველია, თუკი ეს ისევ და ისევ პოლიტიკური გადაწყვეტილება იქნება და არა ეკონომიკური, ტრანზიტად საქართველოს

ჩართვა ტექნიკურად შესაძლებელია სომხეთის ან აზერბაიჯანის გამოყენებით. მიუხედავად, იმისა რომ მსგავსი სცენარი გრძელვადიანი პერსპექტივაა, იდეის დონეზე არსებობის უფლება აქვს, გათვალისწინებით იმ გარემოებისა, რომ აზერბაიჯანთან ამ თემაზე საუბრები ირანის მხრიდან უკვე დაწყებულიც კია.

რატომ მიიჩნევა ირანის გაზის ტრანზიტო საქართველოს გავლით ამეტაპისთვის არარეალური? უპირველესად, უფრო მოკლე მარშრუტის არსებობა, თურქეთის გავლით, ამცირებს შანსს საქართველოს ჩართვისა სატრანზიტო გზაზე. მაგრამ ამავდროულად, თურქეთ-ირანის საუკუნოვანი პაექრობა რეგიონში, კითხვის ნიშნის ქვეშ ტოვებს მათ მომავალ მჭიდრო თანამშრობლობას. თუ დავუშვებთ, რომ ირანის გრძელვადიანი მიზანი რეგიონში ლიდერობაა, და სამხრეთ კავკასია ამ მიზნის შემადგენელი ნაწილია მოგვიწევს ცალ-ცალკე ყურადღების გამახვილება ირან-აზერბაიჯანის ურთიერთობებსა, ირან-სომხეთის და ამავე დროს ირან-რუსეთის ურთიერთობებზეც. მიუხედავად, იმისა რომ საერთაშორისო ასპარეზზე რუსეთი ირანის პარტნიორად გვევლინება, ირანის გაზის ექსპორტის ზრდა უპირველესად რუსეთისთვის იქნება დარტყმა.

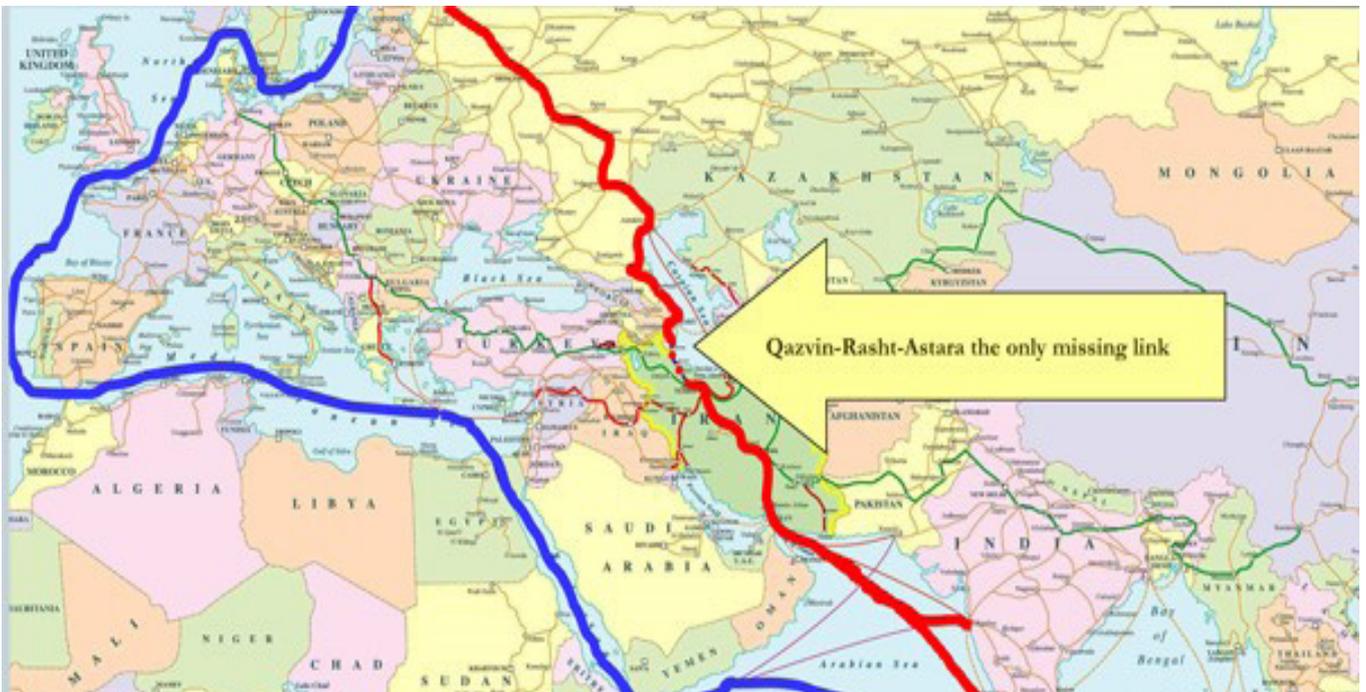
საკითხი იმდენად კომპლექსურია, რამდენი აქტორიცაა მასში ჩართული, მითუმეტეს როცა საკითხი ორი ქვეყნის ურთიერთობას ეხება, სადაც მხარეებს საერთო საზღვარი არ აქვთ. სწორედ ამიტომ, ირან-საქართველოს ურთიერთობები უფრო მეტად განხილულია არა მხოლოდ ორი ქვეყნის ურთიერთობების ჭრილში, არამედ როგორც ირან-კავკასიის პერსპექტივიდან გამომდინარე.

ბოლო წლებში საქართველოს მიერ მოხმარებული გაზის ოდენობის ზრდამ გამოიწვია მთელი რიგი საკითხების წინ წამოწევა. 2016 წლის იანვარში აქტიურად დაიწყო ირანის მიერ სომხეთის გავლით საქართველოსთვის გაზის მიწოდების საკითხის განხილვა⁷. საგულისხმოა, რომ ირან-სომხეთის გაზსადენის გამტარიანობა ძალიან მცირეა და ტექნიკურად იგი ვერ განახორციელებს საქართველოსთვის დამატებითი გაზის მიწოდებას უახლოეს მომავალში. თუმცა, ამავე დროს არსებული ალტერნატიული გზა აზერბაიჯანის სახით, ირანიდან გაზის მიწოდების თემას კვლავ უნარჩუნებს აქტუალობას. საქართველოს ენერჯეტიკის მინისტრის ვიზიტი თეირანში, სწორედ რომ აღნიშნულ საკითხს მოიცავდა და როგორც კახი კალაძის განცხადებიდან გამოიკვეთა, საუბარი ორი

ქვეყნის მინისტრებს შორის მეტწილად ეხებოდა განხილვას იმ სამომავლო შესაძლებლობებისა, რასაც ირანის მხრიდან საქართველოს გაზომვადობა მოიცავს. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ გამომდინარე შესაძლო ხარჯებიდან (ეკონომიკურად, ირანიდან გაზის მიღება საქართველოსთვის არასახარბიელოა) და საქართველოს მხრიდან სოკართან მიღწეული შეთანხმების ფონზე⁸, უახლოეს მომავალში მისი განხორციელება არ იგეგმება. თუმცა, სამომავლოდ გაზის მომწოდებლის დივერსიფიკაციის მიზნით ირანის ალტერნატივად განხილვა, შესაძლოა საკმაოდ რეალურ პროექტად იქცეს.

სანქციების მოხსნის ფონზე, გააქტიურდა აგრეთვე მსჯელობა ირანის მხრიდან ევროპისთვის მიწოდებული ნავთობის შესაძლო გზების თაობაზე. ირანული ნავთობის ევროპაში გაგზავნა სამხრეთ კავკასიისა და თურქეთის გავლით იგარაუდება, რაც თავის მხრივ, ამ კონკრეტულ საკითხში, აზერბაიჯანის როლის ზრდას გამოიწვევს. აზერბაიჯანის მხრიდან ირანის ნავთობის გაშვება თავის ტერიტორიაზე, აზერბაიჯანს მისცემს საშუალებას ირანული ნავთობის მეშვეობით ჰქონდეს წვდომა ახალ

ბაზრებზე. მიუხედავად ბოლო წლებში მეტად ბუნდოვანი ირან-აზერბაიჯანის ურთიერთობებისა, 23 თებერვალს ილჰამ ალიევის ვიზიტმა თეირანში სერიოზული რეზონანსი გამოიწვია⁹. ვიზიტი უკვე შეფასდა, როგორც ორმხრივი თანამშრომლობის ახალი დასაწყისი. თეირან თაიმსის შეფასებით, ორი ქვეყნის კულტურული, ეკონომიკური და რელიგიური ნიშნები არასდროს ასე ახლოს არ ყოფილი, როგორც ამჟამად¹⁰. თუკი ირანი აზერბაიჯანის გავლით კავკასიის რეგიონზე და ევროპაზე მიიღებს წვდომას, ამის პარალელურად, აზერბაიჯანი სპარსეთის ყურის ქვეყნებს დაუკავშირდება ირანული სარკინიგზო გზით. სარკინიგზო გზა კი, კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია, რაც ალიევი-რუჰანის შეხვედრისას იქნა განხილული.¹¹ როგორც აღმოჩნდა, აზერბაიჯან-ირანის ურთიერთობების დალაგების პარალელურად სურს, აღადგინოს ამ ორ ქვეყანას შორის ნოგორნო ყარაბაღის კონფლიქტით გაჩერებული ირან-აზერბაიჯანის დამაკავშირებელი სარკინიგზო ხაზი¹². პროექტი ითვალისწინებთ ჩრდილოეთ-სამხრეთის სატრანსპორტო კორიდორში ჩართვას, რომლის მასშტაბი საკმაოდ ვრცელია და ეკონომიკურად ორივე მხარისთვის მომგებიანი.

(რუკა აღებულია საიტიდან:
<http://www.railwaypro.com>
Central Asian countries accelerate the
construction of the North-South Corridor)

მიუხედავად იმისა, რომ ჩრდილოეთ-სამხრეთ კორიდორში საქართველო არ ხვდება, ირანი იმედოვნებს, რომ აზერბაიჯანთან აღდგენილი რკინიგზა, საშუალებას მისცემს სარგებელი მიიღოს ასევე ბაქო-თბილისი-ყარსის გზითაც, რაც თავის მხრივ სამხრეთ ირანს დააკავშირებს ევროპასთან.¹³ აღსანიშნავია, რომ აღნიშნული მარშრუტი, თავის მხრივ ამცირებს რუსეთ-საქართველოს სარკინიგზო ხაზის არსებობას (აფხაზეთის გავლით), რომელიც თბილისი-ყარსის საწინააღმდეგოდ იქნა ინიცირებული რუსეთის მიერ¹⁴ და ზრდის ბაქო-თბილისი-ყარსის ეკონომიკურ პოტენციალს. როგორც ჩანს, ირან-აზერბაიჯანის სარკინიგზო გზით, ერთი მხრივ თავიდან ვიცილებთ, რუსეთ-საქართველოს რკინიგზის არსებობას, რაც საკმაოდ არაპოპულარული და საკამათო პროექტია საქართველოში და მეორე მხრივ იზრდება ბაქო-თბილისი-ყარსით მიღებული შესაძლო სარგებელი.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ირან-საქართველოს ურთიერთობები მხოლოდ ორმხრივი ურთიერთობებით არ შემოიფარგლება, პროცესში სულ მცირე აზერბაიჯან-ირანისა და ირან-დასავლეთის ურთიერთობების განვითარებაა გასათვალისწინებელი. ჯერჯერობით, მოხსნილი სანქციები პოზიტიურად აისახება ირანის სამეზობლო პოლიტიკასა და ეკონომიკური პერსპექტივების განვითარებაზე, თუმცა, საკითხი ჯერ კიდევ ინარჩუნებს ბუნდოვანებას. სამომავლოდ, მოვლენების განვითარება დამოკიდებულია, პროცესებში ჩართული აქტორების ინტერესების თანხვედრაზე. შექმნილი მდგომარეობიდან გამომდინარე საქართველომ უპირველესად უნდა განსაზღვროს პრიორიტეტები. გამოცდილებამ გვიჩვენა, რომ რეგიონში თითოეული სახელმწიფო, მხოლოდ მოცემულ მომენტში, თავისი ინტერესების დაკმაყოფილებისთვის „იბრძვის“, რასაკვირველია, გარკვეულ დონეზე სახელმწიფოების მხრიდან ხორციელდება ურთიერთთანამშრომლობისა და კეთილმეზობლობის გათვალისწინება, თუმცა საბოლოო გადაწყვეტილება მაქსიმალური სარგებლის მიღებისკენ იხრება. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია სწორი და გეგმავალი პოლიტიკის გატარება, მითუმეტეს, როცა ვიმყოფებით სხადასხვა ინტერესების ეპიცენტრში, ასეთ დროს შეცდომის დაშვების მაღალ ალბათობასთან ერთად, ტკვიანური სვლებით მაქსიმალური ბენეფიტის მიღებაცაა შესაძლებელია. საქართველოს მთავრობის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები, უმთავრესად უნდა პასუხობდეს ქვეყნის ეროვნულ ინტერესებს. სტრატეგიულ პარტნიორებთან ურთიერთობების

გაღრმავება, გლობალურ პროექტებში მონაწილეობის მიღება, დაინტერესებულ მხარეებთან ინტენსიური დიალოგის არსებობა საშუალებას მოგვცემს მივიღოთ მაქსიმალურად სასარგებლო გადაწყვეტილება.

დასკვნა

ამ ეტაპისთვის, საქართველო-ირანის ურთიერთობებში ენერგო რესურსებთან დაკავშირებული საკითხები, მეტწილად ემყარება ირან-აზერბაიჯანის მომავალ ურთიერთობას; რა შემოთავაზებებს გააკეთებს თეირანი დამოკიდებულია პოლიტიკურ დონეზე ალიევი-რუჰანის შეთანხმებაზე. ჯერჯერობით, მათი უკანასკნელი შეხვედრიდან გამომდინარე, სადაც მხარეებმა 11 ურთიერთგაგების მემორანდუმს (memorandums of understanding) მოაწერეს ხელი¹⁵, მოვლენების პოზიტიურად განვითარებაა მოსალოდნელი, რაც თავის მხრივ ენერგო და ეკონომიკურ პროექტებში საქართველოს ჩართვის წინაპირობაც გახდება. ამ ფონზე, ყურადღების მიღმა არ უნდა დაგვრჩეს ირანის მიერ 2016 წლის მარტში, ბალისტიკური რაკეტის გამოცდა, რომელიც დასავლეთში სერიოზულ შემფოთებას იწვევს,¹⁶ და რაც თავის მხრივ, შეიძლება გახდეს ირანის ხელახალი იზოლაციის მიზეზი. თუმცა, როგორც ჩანს, ამ ეტაპზე დასავლეთი რაიმი კონკრეტული გადაწყვეტილებისგან ჯერჯერობით თავს იკავებს და ელოდება თეირანის ახსნა-განმარტებებს. ასევე არსებობს დიდი ალბათობა, რომ შექმნილი სიტუაციიდან გამომდინარე, დასავლეთმაც და ირანმაც თავი შეიკავონ სიტუაციის ხელახლა ჩიხში შეყვანისგან. ეს განსაკუთრებით ეხება ირანს, რომელის სწორედ ახლა ცდილობს ევროპულ ბაზარზე გასვლას. მაგრამ თუ მაინც დავუშვებთ, რომ ირანი ბალისტიკური რაკეტების გამოცდას გააგრძელებს და ამით საქართველოს დასავლელი პარტნიორების გაღიზიანებას გამოიწვევს, სავარაუდოდ ოფიციალურ თბილისსაც მოუწევს გარკვეული გადაწყვეტილების მიღება, რაც ისეც და ისეც ძველი გამოცდილების ფონზე ორმხრივ ურთიერთობებზე პოზიტიურად არ აისახება.

ბიბლიოგრაფია:

¹Iran Aims To Boost Economy By Joining World Trading System- Radio Free Europe, Radio Liberty. December 18, 2015. ხელმისაწვდომია:<http://www.rferl.org/content/iran-aims-boost-economy-join-world-trade-organization-economic-sanctions/27434785.html> (ნანახია 17.03.2016)

²ირანელი დეპუტატი თბილისის მიერ უვიზო რეჟიმის გაუქმებას აკრიტიკებს- სივილ ჯორჯია, თბილისი. 8 ივლ.'13. ხელმისაწვდომია: <http://www.civil.ge/geo/article.php?id=27109> (ნანახია 17.03.2016)

³მიუნხენის უსაფრთხოების 52-ე კონფერენციის ფარგლებში მიხეილ ჯანელიძე ირანის ისლამური რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრს, მოჰამედ ჯავად ზარიფს შეხვდა <http://goo.gl/ldvT40> (ნანახია16.03.2016)

⁴ირანთან უვიზო მიმოსვლა ძალაში დღეიდან ისევ შევიდა,- ამის შესახებ ინფორმაცია “აიპრესს” საგარეო საქმეთა სამინისტროში დაუდასტურეს. ხელმისაწვდომია:<http://www.ipress.ge/new/24304-iran-tan-uvizo-mimosvla-dgheidan-aghdga> (ნანახია16.03.2016)

⁵Iran , Key Energy Statistics- Eia,Beta. June 19, 2015. ხელმისაწვდომია: <https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=IRN> (ნანახია16.03.2016)

⁶იმავე.

⁷„ენერჯეტიკის სამინისტრო: ირანული გაზის სომხეთის გავლით მოწოდებაზე მოლაპარაკებებში შეთანხმება ჯერ არ არის მიღწეული“ <http://www.civil.ge/geo/article.php?id=30027> (ნანახია17.03.2016)

⁸საქართველო აზერბაიჯანისგან დამატებით 500 მილიონ კუბურ მეტრ ბუნებრივ აირს მიიღებს <http://energynews.ge/saqartvelo-azerbaijanisgan-damatebit-500-milion-kubur-metr-bunebriv-air-s-miighebs/> (ნანახია17.03.2016)

⁹Iham Aliyev’s visit to Iran is of great importance: ambassador-Tehran Times, February 23, 2016. ხელმისაწვდომია: http://www.tehrantimes.com/index_View.asp?code=253213 (ნანახია17.03.2016)

¹⁰იმავე.

¹¹Recent Azerbaijan-Iran MoUs ‘momentous’ – Azerbaijani ambassado <http://en.trend.az/iran/politics/2500883.html> (ნანახია17.03.2016)

¹²იმავე.

¹³იმავე.

¹⁴Zaur Shiryev,The Economic and Geopolitical Implications of Iran and Azerbaijan’s Recent Engagement Publication: Eurasia Daily Monitor Volume: 13 Issue: 47 [http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=45189&tx_ttnews\[backPid\]=7&Hash=51a38b24a44c848bb590c6f380af724e#.VucMw-aSDIV](http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews[tt_news]=45189&tx_ttnews[backPid]=7&Hash=51a38b24a44c848bb590c6f380af724e#.VucMw-aSDIV) (ნანახია17.03.2016)

¹⁵Iran, Azerbaijan Republic sign 11 MoUs, Islamic Republic News Agency, February 23, 2016. ხელმისაწვდომია: <http://www.irna.ir/en/News/81975880/> (ნანახია 18.03.2016)

¹⁶Iran ‘risks EU sanctions over missile tests’ – France. BBC news.March 13, 2016. ხელმისაწვდომია: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-35798248> (ნანახია 18.03.2016)

საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი

არის არაკომერციული, არაპარტიული, კვლევითი და ანალიტიკური
ორგანიზაცია. საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი ცდილობს
საქართველოში დემოკრატიული ინსტიტუტების ორგანიზაციული საფუძვლების
გაძლიერებას და ეფექტური მმართველობის პრინციპების განვითარებას
პოლიტიკური კვლევისა და ადვოკატირების გზით.

საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი
GEORGIAN INSTITUTE OF POLITICS

საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი

Tel: +995 599 99 02 12

Email: info@gip.ge

www.gip.ge